

Nowina_2
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	Czarnkowsko-Trzcianecki	
Gmina	Lubasz	LU
Miejscowość	Nowina	LU_NO

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	13.02.2013	Miejsce wykonania	Nowina
Czas trwania	01:53:25	Forma i wielkość	Plik audio
Przeprowadzający	Brak informacji	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
LU_NO_032	K	ok. 60-65 lat		
LU_NO_033	K	ok. 60-65 lat		

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	<p>LU_NO_032: „Ja sobie wyobrażam, że Nowina to musiało coś takiego być, jakiś nieużytek, a teraz nie wiem, nikt mi tego nie chce wytłumaczyć. Musiało to być, że ktoś się osiedlił na takiej Nowinie. Nowina Folwark mówili, ale to tu na początku jest, za laskiem tu u nas była wielka owczarnia, ale to tylko z opowiadań wiem.”</p> <p>LU_NO_033: „Bo te wszystkie ziemie tutaj należały pod Hrabie. Krucz i to całe nadleśnictwo, to też był pałacyk hrabiowski, to było połączone wszystko. I on zbankrutował i nie miał co za pracę ludziom dać i dużo tak rozparcelował tej Nowiny i dlatego to tak z tych czasów powstało, nie.</p>
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstw)	<p>LU_NO_033: „Tu jest wybudowanie jakieś, to już jest Nowina. Chiny, no ja nie wiem, różnie mówią. Chiny, Biała Góra, bo tu taki biały piasek jest.”</p>
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Brak informacji.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.

II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe		
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych		LU_NO_032: „Zjawy były, w stronę Stajkowa, tak mi jeszcze teściowa opowiadała. Po prostu ich wyprowadziło i rano się ocknęli i byli gdzie indziej, nie.”
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	<p>ANDRZEJKI</p> <p>LU_NO_033: „Nie, teraz już nie. My jeszcze za naszych czasów to wróżyliśmy, ale teraz to nie. Ja z Krucza pochodzę, to wróżyliśmy z wosku, buty układaliśmy, jabłka. Ostróżyny – strugało się jabłuszko i cały czas się alfabet mówiło i na końcu jaka ostróżyna została – taka litera i takie się imię męża wybierze. Buty się ustawiało i co tam jeszcze, przez dziurkę od klucza łało się wosk.”</p> <p>LU_NO_032: „Z Andrzejków człowiek za dużo nie przekaże, bo u mnie we wiosce za mojej młodości podczas Andrzejków też szczególnie nic się nie działo. Te Andrzejki to ja dopiero poznałam w Nowinie.”</p> <p>KATARZYNKI</p> <p>LU_NO_033: „Katarzynki tu u nas nie były.”</p>
2	św. Marcina/11 listopada	<p>LU_NO_032: „Rogale tak. Marcin na siwym koniu przyjeżdżał. Tylko, że te siwe konie jakoś szybko poginęły.”</p> <p>LU_NO_033: „Było powiedzenie: <i>jedzie chłop na siwym koniu to zaraz będzie niedziela.</i>”</p>
3	Adwent	Brak informacji
4	św. Mikołaja (Mikołajki)	<p>LU_NO_032: „Mikołajki u nas to się odbywają. Jak nasze dzieciaki były małe to ja wychodzę do stodoły patrzę, a taki czerwony łepiek z pomponem z buta wystaje, Jurkowi z drugiego. To były te Gwiazdorki małe – Mikołajki. Chodziło o to, że te dzieciaki musiały coś zrobić np. buty wyczyścić. A w ten but to w brudny nie chciał tylko w czysty, takie już rodziców wyłączenie.”</p>
5	Wigilia	<p>LU_NO_032: „To Gwiazdor, jeden się często przebierał.”</p> <p>LU_NO_033: „Ale teraz to już tak we własnym gronie, a nie żeby się przejść i przebrać.”</p> <p>POŻYWIENIE</p>

		<p>LU_NO_032: „Więcej niż dwanaście potraw, naliczą tam dwadzieścia albo ileś. Ryby to pozycji różnych się naszykuje, bo to karp, to jeden w śmietanie lubi karpia, w śmietanie pakuje w małe słoiczki i idziemy tam. Do córki, żeby Ewangelii razem posłuchać. Potraw jest dużo i placki. Piernik musi być i ciasto, uszka i pierogi, i z makiem, i z kapustą i grzybami, i z serem robię. Koniecznie musi być zupa z ryby. Makaron z makiem, to robię też na Wigilię.”</p> <p>LU_NO_033: „Strucel (...) córka z dziećmi i z mężem do mnie na Wigilię przychodzi. Barszcz musi być, grzybowa to w zależności jak córka chce, jak zięć chce, jak chce to weźmie sobie susz przyniesie i zrobi. Z ryby zupa musi być. (...) W głowie karpia teraz, kojarząc z postem wszystkie są gwoździe co Pan Jezus został ukrzyżowany, przybity, ciernie – to można wszystko w głowie karpia znaleźć.”</p> <p>LU_NO_032 / LU_NO_033: „Sianko, sianko kładziemy.”</p> <p>LU_NO_032: „Choinkę kiedyś się ubierało w Wigilię, teraz jest więcej obrządków, to się przed Wigilią ubiera, kolędy słuchamy z radia.”</p> <p>LU_NO_033: „A ja od dzieciaka pamiętam, że choinka musiała być ubrana przed Wigilią.”</p>
6	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	<p>LU_NO_032: „Mówiąc szczerze: do kościoła musisz iść, a jak w każdy dzień musisz się narobić.”</p> <p>LU_NO_033: „W rodzinnym gronie.”</p>
7	Sylwester/Nowy Rok	<p>LU_NO_032: „Wystawiają, furtki szukają, a jak mi się chciało jeszcze tam więcej to jakieś napisy na furtkach porobiłam, sama osobiście.”</p> <p>LU_NO_033: „Palenie słomy. W Stajkowie raz widziałam jak tam palili, tu zależy od tego ile ludzi się zbierze, ile mają wypite.”</p>
8	Trzech Króli	Brak informacji.
9	Kolędnicy	<p>LU_NO_032: „Chodzą, w tym roku nie byli chyba, ale tak to chodzą wszystkie lata. Trzej Królowie najczęściej.”</p> <p>LU_NO_033: „U nas w Trzech Króli nie.”</p>
10	MB Gromniczej	LU_NO_033: „Z przysłów to tak: <i>jak z dachu ciecze, to się długo zima wlecze. Na gromnice mróz – chowaj sanie, szukaj wóz.</i> ”

		LU_NO_032: „ <i>Na gromnicę lataj rękawice, my mówili.</i> ”
11	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>LU_NO_033: „[ostatki] Na wielki len się szło, do dwunastej. Było spotkanie przy muzyce, przy tym.”</p> <p>LU_NO_032 : „We wiosce nie. Akurat opowiadałam wczoraj wieczorem, że woreczki z popiołem w szkole się nauczycielom przyczepiało, ale to zagasało teraz już nie robi się. (...) Nasze dzieci jeszcze miały, ale wnuki już nie. Gary się popiołem czyściło, jeszcze do dziś, to mają przekazane. To jeszcze do dziś jakiś tam stary popiół wsypie i wyczyszcze do karmienia cielaków.”</p>
12	Topienie Marzanny	LU_NO_033: „Te dzieci mniejsze, teraz od kilku lat topią Marzannę. Tak jak w Stajkowie przedszkolaki idą do tej Gulczanki topić Marzannę, bo u nas w samej Nowinie tego już nie ma.”
13	Środa Popielcowa	LU_NO_032: „Ja wczoraj jeszcze mężowi mówiłam, jak to kiedyś było, że woreczki z popiołem się nauczycielom przyczepiało. Moje dzieci też jeszcze to znały, ale wnuki już nie.”
14	Śródpoście	<p>LU_NO_032: „Ja w poście to zawsze robiłam wędzoną rybę, jajko, cebulka i pastę taką. Z tych wszystkich potraw i umieszaną tam z margaryną czy z masłem.”</p> <p>LU_NO_033: „Czy twaróg z jajkiem gotowanym, czy twaróg z wędzonką, rybą albo z cebulą.”</p>
15	Niedziela Palmowa	<p>LU_NO_032: „To palmy się robiło przygotowywało. Jeszcze pamiętam, osobiście w szkole byłam z dziećmi płamy robić. Kwiatki z krepki, z bibuły. I palemkę [bazia] musiało się zjeść jedną, aby zdrowe były, akurat tą bażkę jedną.”</p> <p>LU_NO_033: „A do kościoła z wierzby palemką. Się chowało i do siewu się bazie zostawiało, w ziemię, przy oraniu przy wiosennym, jesiennym.”</p>
16	Triduum Paschalne	Brak informacji
17	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>ŚWIĘCONKA</p> <p>LU_NO_033: „Jajko, maselko, baranek, cukierka czy pomarańczkę, wędlina, szynka, majonez. (...) Pod figurą się święci, a teraz na Sali, bo my tą Salę do użytku dopiero od października mamy. Kiedyś było w starej szkole, a teraz koło Wawrzyńca się spotykaliśmy, nie. Z kolei moje dzieci, to same</p>

		<p>musiały sobie gniazdka uszykować. Ja pamiętam jak u nas w domu były kolorowane jajka na święta i ojciec roznosił, to ja jako dziewczynka podpatrzyłam i potem poszliśmy, kuzynostwo przyjechało, i kto najwięcej jajek nazbierał? Ja, bo zdążyłam podpatrzeć, gdzie ojciec z tym koszykiem szedł. Bo to tak było, że kto najwięcej nazbiera ten będzie miał najlepiej.”</p> <p>LU_NO_032: „Sól, pieprz, baranek, szynka, musztarda, chrzan i takie rzeczy. My jeździmy do kościoła, w tym roku były my obie, bo jej się bardzo w kościele podoba. Dzielimy się jajkiem. Gniazdka dla zajączków to nawet w lesie były. A w pierwsze święto, to był taki zwyczaj, że kto pierwszy wróci z kościoła, ten pierwszy żniwo zbierze. (...) Z Wielkanocy to się przynosi gałązkę cierni, jak Jezus cierpiał, żeby to przypominało, to też zawsze powieszę, nad obraz czy gdzieś tam.”</p> <p>LU_NO_033: „<i>Wstawajcie barany, bo za Boże rany. Po nóżkach, różga musi być.</i>”</p>
18	Poniedziałek Wielkanocny	LU_NO_033: „Polewanie wodą, a murzenie to w Stajkowie jeszcze jest.”
19	Zielone Świątki	<p>LU_NO_033: „To się jeszcze kiedyś płoty ubierało zielonymi gałązkami, tatarakiem okna. To się jeszcze nieraz wystawia, żeby odświeżyć trochę. My już teraz tatarakiem nie ale tymi zielonymi jak brzoza. Płoty majone, to wszystko pozamiatane musiało być, jeszcze jak bruk był, to musiał być jeszcze bruk wymieciony.”</p> <p>LU_NO_032: „Ja, jako dziewczynka musiałam iść do jeziora i trochę tataraku przynieść.”</p>
20	Boże Ciało	LU_NO_032: „ <i>Boże Ciało skacz do wody śmiało.</i> To procesje, szykowanie ołtarzy. Przynosi się do domu [brzozę z ołtarza] i się zasusza, jak się zakurzy to się spali, ja tam spaliłam. Na coś musi to być ale ja nie pamiętam.”
21	św. Jana	Brak informacji
22	MB Zielnej	<p>LU_NO_032: „Bukiety, wianki to się robi na zakończenie oktawy Bożego Ciała to się idzie z wiankami i się robi wianuszki.”</p> <p>LU_NO_033: „Widzę nawet w kościele, że niektórzy robią wianki, a niektórzy pęczuszki – bukieciki. I mięta, rozchodnik, macierzanka – jak Matki Boskiej łązy, jak myśmy to w Kruczu rwali na łące. Trochę różyczki do tego były dodawane ale pięć</p>

		to najmniej musiało być tych wianków.”
23	MB Siewnej	LU_NO_033: „U nas na Siewnej zawsze wielki odpust był, ja tak to pamiętam.”
24	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	LU_NO_033: „Religijnie kościelnie, ale żeby tak więcej to nie kojarzę.”
25	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1	Narodziny i chrzest	<p>LU_NO_032: „Czerwoną wstążeczkę to nawet moje drzewko ma!”</p> <p>LU_NO_033: „Pod linką nie można było przejść, do prania linki jak wisiały to nie było wolno, bo będzie miało dziecko pępowinę obwinietą wokół szyi. No ale o tych czerwonych wstążkach to żeby nie zauroczyć i tam teściowa coś jeszcze pod poduszką zawsze włożyła, ale ja nie wiedziałam co tam. (...) Kiedyś, jak kobieta urodziła, nie wolno jej było wyjść na wioskę przed wywodem. Ale jak był chrzest i jak kobieta jechała ze chrzciniami to automatycznie był ten wywód, a jak nie mogła jechać to nie wiem, do kościoła chyba szła (...) do wywodu później to kobiety szły dookoła ołtarza w Lubaszcu.</p>
2	Ślub i wesele	<p>LU_NO_033: „Poltry są. Teraz właśnie zaczynają robić tydzień wcześniej, a kiedyś to było dzień, piątek, przed ślubem. Czestowanie i plackami i wódką, to przede wszystkim, bo bez tego by się nie obyło. To najczęściej było najwięcej panów na tych poltrach, nieraz siedzieli do rana.”</p> <p>LU_NO_032: „Ja też nie uważałam tych poltrów, bo ja uważam polter dla ludzi, a nie dla wariactwa.”</p> <p>LU_NO_033: „Chodziło się [pod okna]. Oglądasz jak się bawią, albo cię zawołają i ci wleją kielicha, nie. Zawsze mówili, że jak nie będzie ludzi pod oknem to będzie kiepsko. Tak jak telegramy, czy Pierwsza Komunia. Przyszłam do Nowiny to się nie chodziło z pamiątkami, a w Kruczy to musiałam oblecieć wszystkie i to trzeba było pamiętać u kogo jest Komunia, żeby z tymi pamiątkami oblecieć wszystkie. A</p>

		<p>jak się miało bliższych sąsiadów to coś się grosza kładło. A jak było wiadomo, że w domu jest więcej dzieci to każdy dostawał zawsze paczuszkę z plackiem.”</p> <p>LU_NO_033: „To jeszcze do dzisiaj robią. Zatrzymywali jak wracali do domów. A jak teraz nie ma gdzie zatrzymać, bo w domach nie ma już tych ślubów tylko na salach. W Lubaszku przed kościołem zawsze.”</p>
3	Śmierć i pogrzeb	<p>LU_NO_033: „To jest jeszcze do dzisiaj, jest różaniec, się schodziło jak to mówili na pustą noc. Kiedyś było jeszcze, że na pustą noc to jest gościna.”</p> <p>LU_NO_032: „Tak jak ktoś we wiosce umarł i to była jego ostatnia noc, to się mówiło pusta noc i były śpiewy, różaniec był, stoły zastawione i po różańcu była kawa, herbata dla całej wioski i to, kto co uszykował. Ci kanapki zrobili albo ten placek drożdżowy. Karnawał to były pączki. A najczęściej był placek drożdżowy i kanapki. (...) Ciało na pisaku, przykryte prześcieradłem, do trumny wkładane w dniu pogrzebu.”</p> <p>LU_NO_033: „Jak w Nowinie to ciało do początku, do krzyża. A jak nie było krzyża, to prowadziliśmy do pierwszego rozstaju dróg. Za wioskę, do pierwszego rozstaju dróg. Przy krzyżu jeszcze było odmówione: <i>Wieczny odpoczynek, Ojczy nasz</i>, zależy jak tam rodzina sobie prowadziła. Albo jak ktoś prowadził te wszystkie modlitwy różańcowe i pożegnanie było przy krzyżu, to za wszystkich tych co już odeszli z wioski.”</p>
4	Inne zjawiska	<p>LU_NO_033: „Co do żniw, to był ten osiołek ostatni. Ten ostatni snopek, co go obwiązali i przywieźli do domu osła. Każdy potem szybko biegał, żeby tego ostatniego osła nie zebrać albo pozostawić w tym mendlu, co trzeba było zostawić zboże. Więcej jak na osiołek to jeszcze placek musiał być, najczęściej, tak jak kiedyś to drożdżowy placek. Tak jak przy pyrach przy zbieraniu, to też ten osiołek był i placek najczęściej drożdżowy.”</p>
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		<p>LU_NO_032: Najmłodsze Borówczanki: „Jest sześć, doszła jedna i jeszcze jedna prawdopodobnie będzie.”</p> <p>LU_NO_032 „My wyjeżdżać kochana, to nas wszyscy chcą, tylko my nie mamy finansów, tam nas dopomóżcie – na te przejazdy, choć tylko na przejazd. I rezygnujemy z dużo, bo teraz to wszystko jest oszczędne, a przejazd kosztuje i jeszcze każdy pobiera jakąś składkę na poczęstunek. I jak ty masz</p>

	<p>zapłacić za przejazd i poczęstunek to rezygnujesz. Bo tak to dajemy radę, piękne stroje mamy.”</p> <p>LU_NO_032 / LU_NO_033: „Tutaj jesteśmy na parafiadzie, tutaj w Sławnie przy spółdzielni – to z okazji święta lutowego. Tu jesteśmy na Świącie Kapusty w Romanowie, w tym roku. Tu z Lubasza, tu też jesteśmy u wójta w Lubaszu, biesiada w Gościejewie. Wszystko mamy i stroje i błyszczące szale, tylko potrzeba nam pieniędzy na rozjazdy, bo zaproszeń to my mamy ful, ale odmawiać musimy.”</p> <p>LU_NO_032: „Hafty na strojach. Na moich to robiła moja córka, ale nie na wszystkich, bo by rady nie dała, resztę zrobiła moja znajoma. Moja córka wszystko zrobi ale nie ma czasu – ma gospodarkę. Stroje wymyśla Kozerowa.”</p>
<p>Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy</p>	<p>LU_NO_033: „Szare kluski, to są ziemniaki starte gotowane, kluski. BAMBRZAK, pyry nasze poznańskie, starte, odciśnięte i pieczone, tak jak kiedyś to było, w piecu chlebnym. Było bardzo dobre, bo na wierzchu były skwarki ze słoninki pokładzione, nie. I jadło się jak kto lubił, czy na słodko, czy na słono.”</p> <p>LU_NO_032: „A ja takie kluski, pyry utarte rozgotowane jak rozgotowany był korba, dynia zalana mlekiem i te kluski właśnie w tą zupę. To raz jeszcze od czasu do czasu, raz w roku zrobię.”</p> <p>LU_NO_033: „A ja z kolei, widzisz, jak ugotowane były te kluski, było to jeszcze śmietaną czy mlekiem podlane i do tego dogotowany był mak. To nawet było wigilijne danie. Jak teraz robią te makielki, pszenny chleb z makiem czy kluski z makiem.”</p>
<p>III. Tradycje rękodzielnicze</p>	
<p>Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych</p>	<p>LU_NO_032: „Tutaj jest dom taki, co dziewczyny potrafią i wyrzeźbić i wyhaftować i malować to i obraz wymalują, a tak poza tym to nikt, nie.”</p>
<p>IV. Przejawy religijności tradycyjnej</p>	
<p>1</p>	<p>Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji,</p> <p>LU_NO_032: „Ta figura św. Wawrzyńca jest przeniesiona i mi się to nie podobało, bo to było tam na takim stabilnym postawione i to właśnie, tak jak mówisz, to coś mówiło o sobie. Kto to tam postawił, jaki to symbol. A to się nie podobało</p>

	fundatorzy)	<p>ludziom, bo stało w krzakach zarośnięte i przenieśli, a ja bym tego w życiu nie przenosiła. A dla mnie teraz ten Wawrzyniec z taką wzdargą, kogo on ma tam pilnować, pijaków? No bo to tak wygląda, naprzeciw sklepu i co się dzieje? Pijaków ma strzec, nie wioski.”</p> <p>LU_NO_033: „Trzeba było cokolwiek od nowa postawić, bo tam już wszystko się rozwalilo. Ale to było dużo to, że to na prywatnym gruncie stało. (...) Nabożeństwa majowe w Nowinie przy krzyżu.”</p>
2	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródła)	Brak informacji.
3	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4	Miejsca kultu religijnego	Brak informacji.
5	Lokalne tradycje pielgrzymowania	LU_NO_033: „Nie, tu nie ma, tu nie pasuje, pielgrzymki do Lubasza. Pielgrzymki, jak ja jeszcze pamiętam, to przez Krucz chodziły. Do Biedzrowa to pamiętam jeszcze jeżdżenie wozami.”
6	Lokalne odpusty	LU_NO_032: „Kiedyś były tylko na Siewnej i na Zielone Świątki, teraz jest więcej. A teraz jest i Zielna i Siewna, a na Zielną, to przyjechałam do Piłki zawsze na odpust, bo stamtąd pochodzę i teraz zawsze w Lubaszu i jestem rozerwana, nie wiem, gdzie teraz mam iść.”

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1	Dożynki	<p>LU_NO_033: „My pierwsze uczestniczki jesteśmy tego wieńca. Ale tu we wiosce jak sobie robią, to sobie robią, się wpraszać nie będziemy, chyba że teraz zaczną na Sali robić. Do tej pory prywatnie robił. (...) Wieniec, to powinien być wieniec, a nie jak teraz jakieś obrazki, figury, nie figury.”</p> <p>LU_NO_032: „Sołtys się chwalił, że sam robił. Ja to mówiłam, że musi taki typowy zrobić, albo mendel i ten, a co Ci te wieńce za żniwa przypominają? Jakieś figury porobione z Cepelii. Mi się to nie podoba, i ta ocena wieńca, niech też będzie oceną wieńca. Albo niech na dwie podzieli oceną wieńca i figury.”</p>
---	---------	--

2	Dni gminy/wsi	LU_NO_033: „Nie, za mała, ile to jest 30 budynków. Nawet dożynkowe zabawy w Nowinie były, sama uczestniczyłam, jeszcze męża nie znałam, a już uczestniczyłam.”
3	Lokalne festyny	Brak informacji.
4	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Brak informacji.